

نقش شورای عالی آموزش و پرورش در پیشبرد نظام آموزش و پرورش

معرفی مقاله

نوشته: احمد صافی

یکی از مهمترین و مؤثرترین نهادهای اجتماعی، نهاد آموزش و پرورش است که رسالت و مسئولیت پرورش کودکان، نوجوانان و جوانان و انتخاب و انتقال عناصر فرهنگی را به نسل نوظهور بر عهده دارد.

در چنین سازمان گسترده و پیچیده‌ای، استفاده از اندیشه‌ها و تجارب صاحب‌نظران و دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت و تشکیل شوراهای مختلف برای اتخاذ تصمیم‌های بایسته و شایسته کاملاً ضرورت دارد.

یکی از شوراهای مهمی که در آموزش و پرورش ایران نقشی مهم دارد، شورای عالی آموزش و پرورش است که در این مقاله به تفصیل مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد.
این مقاله دربرگیرنده مطالبی در زمینه:

اهمیت و جایگاه شورای عالی آموزش و پرورش در آموزش و پرورش کشور، بیان سیر تاریخی و تکوینی، اهداف، وظایف و حدود اختیارات شورا، تعداد و ترکیب اعضاء، تحلیل پاره‌ای از وظایف، توفیقات و محدودیتها و تنگناها و بالاخره پیشنهادهای متعددی در جهت تحقق مطلوب اهداف و وظایف شورا می‌باشد.

این مقاله توسط برادر ارجمند آقای احمد صافی عضو هیأت تحریریه فصلنامه نوشته شده که بدین وسیله از زحمات معظم‌له قدردانی می‌گردد.

در نظام تعلیم و تربیت مطلوب که روشهای آموزش و پرورش، مقررات، نظامنامه‌ها و برنامه‌ها، به تناسب درجه کارایی و سودمندی‌شان در پرورش استعدادها، و تلطیف علایق و در نتیجه تامین نیروی انسانی مورد نیاز جامعه از طریق تبدیل انسان‌های خام به انسانهای خلاق، بالنده، رشد یافته، برکشیده، متعادل و کمال یافته، مطمح نظر است؛ ضرورت وجود مرجعی که به بررسی مسائل بنیادی تعلیم و تربیت بپردازد، کاملاً محسوس است.

چنین مرجعی باید بتواند از دوباره‌کاریها، ناهماهنگی‌ها و بحرانهای آموزشی و اقتباسهای بیمورد بکاهد. و پویایی نظام آموزشی و نیز اصالت آن را همواره در نظر بدارد. و زمینه را برای انتقال عناصر فرهنگی جامعه به نسل نوحاسته، با توجه به معیارهای فلسفی، علمی، اجتماعی و اداری فراهم سازد.

شورای عالی آموزش و پرورش را در ایران، با رسالتی بس مهم در ارائه اهداف و خط مشی کلی تعلیم و تربیت، می‌توان چنین مرجعی دانست.

گرچه در هر یک از دوره‌های تحصیلی، برنامه‌هایی متناظر با هدفهای مربوط و متکی بر اصولی ویژه، تدارک دیده می‌شود. لکن، توالی برنامه‌ها و تناسب بین رشته‌های تحصیلی و نیازها و تصویب آئین‌نامه‌هایی که ناظر بر هدفهای کلی و اساسی باشد، نباید از نظر دور بماند. و سهم شورای عالی آموزش و پرورش در این مورد سهمی بزرگ است. و در استقرار نظامی پویا و پرنرم در آموزش و پرورش کشور کاملاً سهیم است.

با توجه به مطالبی که عنوان شد، می‌توان گفت که شورای عالی آموزش و پرورش، به منزله پارلمان کوچکی در وزارت آموزش و پرورش بشمار می‌رود زیرا که با مطالعه مستمر فرایند آموزش و پرورش ایران و کیفیت آموزش و پرورش کشورهای مختلف و استفاده از نتایج مطالعات و تجارب ملی و بین‌المللی به اظهار نظر در مورد سیاستها و خط مشی آموزش و پرورش کشور، بررسی و تصویب برنامه‌های درسی، تهیه و تدوین ضوابط و مقررات آموزشی، در راستای قوانین اسلامی، قانون اساسی و قوانین عمومی کشور پرداخته و می‌پردازد.

سیر تکوینی شورای عالی آموزش و پرورش

شورای عالی معارف:

در ۶۹ سال پیش، نخستین جلسه شورای عالی معارف، جهت انجام وظایفی که به موجب قانون مصوب ۱۱ رجب ۱۳۴۰ قمری برابر بیستم اسفند ۱۳۰۰ شمسی بر عهده شورای مذکور محوّل شده بود، تشکیل شد. قانون تاسیس شورای عالی معارف، مشتمل بر ۱۵ ماده به تصویب

مجلس شورای ملی وقت رسید. و در مورد هدف از ایجاد این شورا، در قانون مزبور آمده است که:

« برای توسعه دایر علوم و اشاعه معارف و رفع نقایص تحصیلات علمی و فنی، شورای عالی معارف تشکیل می‌شود. و شعب آن در مراکز ایالات و ولایات، طبق قانون مخصوص دایر خواهد شد.»

اعضای رسمی شورای عالی معارف، ۱۰ نفر به شرح زیر بوده‌اند.

— یک نفر مجتهد جامع الشرایط

— دو نفر از روسای مدارس عالییه و متوسطه

— دو نفر از معلمان درجه اول مدارس عالییه و متوسطه

— پنج نفر از دانشمندان مملکت

بر اساس ماده ۸ قانون مذکور، شورای عالی معارف باید دبیرخانه (دارالانشاء) داشته باشد تا وظیفه «تحریر مذاکرات، نوشته‌ها، ضبط دفاتر و اسناد، تحریر راپورتها و گوارشهای مهم» را بر عهده بگیرد.

اهداف، حیطة وظایف، اختیارات و ترکیب اعضای شورای عالی معارف، حاکی از آن است که سیاست گذاری و اتخاذ تصمیم در توسعه معارف و امور اساسی آموزش و پرورش ایران، در ابعاد پیش دانشگاهی و دانشگاهی، به طور گسترده، بر عهده این شورا بوده است.

شورای عالی فرهنگ:

با تصویب کلمه فرهنگ به جای معارف در فرهنگستان ایران در سال ۱۳۱۷ هجری شمسی، وزارت معارف و اوقاف صنایع مستظرفه، عنوان جدیدی یافت و به نام وزارت فرهنگ نامیده شد. و این عنوان تا سال ۱۳۴۳ شمسی، پا برجا بود. بر این اساس، نام شورای عالی معارف هم، به شورای عالی فرهنگ تغییر یافت. از دوازدهم مهرماه ۱۳۱۷، شورای عالی فرهنگ به فعالیت پرداخت و بر طبق قانون، نظارت در امور فرهنگی کشور و اتخاذ تصمیم در اموری را که در این قانون تصریح شده بود، بر عهده گرفت.

تعداد اعضا ۱۷ نفر بوده است.

بررسی و دقت نظر در وظایف و حوزه اختیارات این شورا نیز نشان می‌دهد که سیاست گذاری و تصویب اهداف و برنامه‌ها و مقررات مربوط به امور فرهنگی کشور و آموزش

و پرورش دوره‌های تحصیلی پیش‌دانشگاهی و دانشگاهی با شورای عالی فرهنگ بوده است.

شورای عالی آموزش و پرورش

پس از تصویب قانون تفکیک «وزارت فرهنگ» به وزارتخانه‌های «فرهنگ و هنر» و «آموزش و پرورش» و «سازمان اوقاف» در سال ۱۳۴۳، وظایف شورای عالی فرهنگ میان ۳ شورا تحت عناوین، شورای عالی آموزش و پرورش، شورای عالی فرهنگ و هنر و شورای عالی اوقاف تقسیم شد.

بر اساس قانون مصوب ۱۳۴۳، نام وزارت فرهنگ به وزارت آموزش و پرورش تغییر یافت و قسمتی از وظایف آن به وزارتخانه جدید واگذار شد.

در شهریور ماه ۱۳۴۵، قانون جدید تشکیل شورای عالی آموزش و پرورش، مشتمل بر ۹ ماده و ۵ تبصره، از تصویب مجلس گذشت، و اولین جلسه رسمی این شورا، در سال ۱۳۴۷، به ریاست وزیر آموزش و پرورش وقت تشکیل شد.

اعضای این شورا، طبق قانون، ۱۱ نفر بود و وظایف و اختیارات متعدد آنها، بیشتر به امور آموزش و پرورش پیش‌دانشگاهی مربوط می‌شد.

جلسات این شورا، تا سال ۱۳۵۵ برقرار بود. و به دلایل مختلف، نظیر وجود شوراهای متعدد در وزارت فرهنگ و آموزش عالی و ناهماهنگی‌های مختلف در تصمیم‌گیری، اشتغال زیاد اعضای شورا، کاهش عملکرد شورا و موارد دیگری که خود، یک بررسی همه‌جانبه را می‌طلبد، موجب شد که از این سال بعد فعالیت شورا متوقف شود. و این دوره فترت تا ۸ مهر ماه ۱۳۵۸ ادامه یابد.

لایحه قانونی راجع به تشکیل شورای عالی آموزش و پرورش و تحلیل موادی از این قانون (۱) پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران و بر اساس مطالعات و بررسیهای مقدماتی، لزوم فعالیت این شورا احساس شد. و لایحه‌ای در این زمینه از طرف وزارت آموزش و پرورش تهیه و برای تصویب به «شورای انقلاب اسلامی ایران» تقدیم شد. لایحه قانونی تشکیل شورای عالی آموزش و پرورش، با اهداف، وظایف و اختیارات گسترده، در ۱۵ ماده و ۴ تبصره در بهمن ماه ۱۳۵۸ به تصویب رسید. و برای اجرا به وزارت آموزش و پرورش ابلاغ شد.

این قانون در تاریخ ۱۳۶۵/۹/۲۵ در مجلس شورای اسلامی مجدداً مطرح شد. و با محدود کردن پاره‌ای از اختیارات و وظایف شورا و افزایش تعداد اعضا، تصویب گردید. و

(۱) نمودار تشکیلاتی ضمیمه، موقعیت شورای عالی آموزش و پرورش را به خوبی نشان می‌دهد.

سپس در وزارت آموزش و پرورش به اجرا گذاشته شد.

در مقدمه این قانون آمده است که:

«نظر به ضرورت انقلاب فرهنگی در راه استقرار نظام جمهوری اسلامی و با توجه به رسالتی که آموزش و پرورش کشور در راه رشد و خودکفایی و بهسازی جامعه دارد و با اعتقاد به لزوم برقراری ضوابط تعلیماتی برای توسعه علوم و فنون و اصلاحات تربیتی بر مبنای اعتقادات دینی و تامین استقلال و آزادی و بنا به ضرورت مشارکت عموم فرهنگیان، مربیان و صاحب نظران در امر تعلیم و تربیت کشور، شورای عالی آموزش و پرورش بر اساس این قانون تشکیل می شود.»

دقت در مقدمه فوق که در واقع اهداف تشکیل این شورا را بیان می کند، نشانگر، نقش، رسالت، گستردگی، اهمیت و میزان مسئولیتی است که این شورا در جهت بهسازی و ارتقاء سطح کمی و کیفی آموزش و پرورش بر عهده دارد. و در این راستا باید از مشارکت هر چه بیشتر معلمان، مربیان، مدیران، کارشناسان و صاحب نظران تعلیم و تربیت کشور بهره مند گردد.

برخی از مشخصه های مهم شورا:

۱ - شورای عالی آموزش و پرورش وابسته به وزارت آموزش و پرورش است.

۲ - ریاست شورای عالی آموزش و پرورش انتخابی است.

۳ - اعضاء شورا دو قسم اند: اعضاء رسمی و پیوسته که برای مدت چهار سال تعیین و منصوب می شوند. و اعضاء افتخاری یا وابسته که برای مدت دو سال انتخاب می شوند و تجدید انتخاب آنها بلامانع است.»

۴ - سازمان اداری شورای عالی آموزش و پرورش، دارای دبیرکلی است که همردیف معاون وزیر است. و به پیشنهاد وزیر آموزش و پرورش و موافقت شورای عالی آموزش و پرورش منصوب می شود. و سمت دبیری شورا را نیز خواهد داشت.

۵ - هیچ یک از مقررات آموزشی و پرورشی کشور که با وظایف شورای عالی آموزش و پرورش مربوط می شود، قبل از تصویب در شورا رسمیت نخواهد یافت.

۶ - کلیه مصوبات شورای عالی آموزش و پرورش، در حدود قانون معتبر بوده و برای موسسات ذیربط لازم الاجرا است.

۷ - مصوبات شورا، توسط وزیر آموزش و پرورش به موسسات مربوط ابلاغ می شود.

۸ - کلیه پیشنهاد های ادارات و دفاتر، به وسیله معاونت مربوط به وزیر آموزش و پرورش ارائه و در صورت موافقت در شورا مطرح می شود.

۹ - اعضاء شورای عالی آموزش و پرورش به پیشنهاد وزیر آموزش و پرورش از طرف

رئیس جمهوری منصوب می‌شوند.

۱۰ - شورای عالی آموزش و پرورش، میتواند در حدود وظایف خود کمیسیونهایی تشکیل دهد و اعضای آنها را از بین استادان و متخصصان و دبیران و آموزگاران انتخاب کند.

اعضای رسمی شورا

بر اساس قانون مصوب ۲۵ آذرماه ۱۳۶۵، تعداد اعضای رسمی شورا ۱۷ نفر است. این اعضا عبارتند از:

۱ - وزیر آموزش و پرورش

۲ - وزیر فرهنگ و آموزش عالی

۳ - وزیر بهداشت و درمان و آموزش پزشکی

۴ - وزیر جهاد سازندگی

۵ - یک نفر مجتهد آشنا به مسائل تعلیم و تربیت، به معرفی فقهای شورای نگهبان

۶ - سه نفر مطلع و صاحب نظر از هر یک از رشته‌های علمی و فنی و علوم انسانی آموزش

عالی، به انتخاب شورای معاونان وزارت فرهنگ و آموزش عالی

۷ - سه نفر مطلع و صاحب نظر از معلمان یا روسای مدارس، هر یک از مراحل مختلف

تحصیلی، به انتخاب شورای معاونان وزارت آموزش و پرورش.

۸ - یک نفر صاحب نظر در صنایع و معادن به انتخاب شورای عالی صنایع.

۹ - یک نفر صاحب نظر در امور کشاورزی به انتخاب شورای عالی کشاورزی.

۱۰ - مدیر کل دفتر تحقیقات و برنامه‌ریزی درسی وزارت آموزش و پرورش.

۱۱ - سه نفر صاحب نظر در مسایل آموزش و پرورش کشور، به انتخاب وزیر آموزش و

پرورش.

این اعضا باید واجد شرایط مندرج، در ماده ۷ این لایحه قانونی باشند.

گرچه حضور ۴ وزیر، نمایندگان سازمانهای متعدد و صاحب نظران تعلیم و تربیت در شورا، توان سیاست‌گذاری و قدرت تصمیم‌گیری و عنایت لازم بر مسایل «درون و بیرون» سازمانی وزارت آموزش و پرورش را به خوبی نشان می‌دهد. و انتظار ثمربخشی و کارایی این شورا را افزون می‌سازد. ولی استفاده فزاینده و حضور در شوراهای متعدد و نداشتن وقت کافی برای ایفای وظایف مهم این شورا، زمینه را برای سودمندی و بررسی همه جانبه مسایل آموزش و پرورش، ممکن نمی‌سازد و طبیعتاً از سرعت، دقت و وسعت تصمیم‌گیری می‌کاهد.

- ۱ - تعیین خط‌مشی آموزشی وزارت آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران، با رعایت قوانین موضوعه کشور.
- ۲ - بررسی و تصویب هدفها و نظام آموزشی وزارت آموزش و پرورش جهت ارائه به مجلس شورای اسلامی.
- ۳ - بررسی و تصویب برنامه‌های درسی و تربیتی کلیه موسسات آموزشی کشور که در حوزه وزارت آموزش و پرورش قرار دارند.
- ۴ - تأیید انطباق کتابهای درسی با برنامه‌های مصوب شورا.
- ۵ - بررسی طرحها و لوایح قانونی مربوط به آموزش و پرورش، قبل از طرح در مجلس شورای اسلامی.
- ۶ - بررسی و تصویب اساسنامه هر نوع موسسه تعلیماتی جدید.
- ۷ - بررسی و تصویب مقررات اجرایی و یا انضباطی مدارس.
- ۸ - تصویب آئین‌نامه‌ها و مقررات امتحانات مدارس.
- ۹ - بررسی و تصویب ضوابط ارزشیابی نظام آموزشی وزارت آموزش و پرورش.
- ۱۰ - تصویب آئین‌نامه رسیدگی و ارزشیابی مدارک تحصیلی صادره از مدارس کشورهای خارجی، تا پایان دوره متوسطه.
- ۱۱ - بررسی و تصویب مقررات و اصول لازم برای گزینش، تربیت و استخدام معلمان، به تناسب احتیاجات در مراحل تحصیلی، با رعایت ضوابط عمومی گزینش در کل کشور.
- ۱۲ - بررسی و تصویب طرحهای توسعه در مراحل و رشته‌های مختلف تحصیلی براساس احتیاجات نیروی انسانی و با توجه به امکانات کشور.
- ۱۳ - تهیه و بررسی و تصویب طرحهای لازم برای بسیج و مشارکت مردم در امر آموزش و پرورش.
- ۱۴ - ارائه ضوابط لازم در مورد مطبوعات و رسانه‌های گروهی کشور، از نظر تربیتی و رعایت مصالح ملی و اسلامی و نظارت در اجرای این ضوابط با سازمانهای ذیربط.
- ۱۵ - پیشنهاد اعطای نشان و مدال و تصویب آئین‌نامه مربوط.
- ۱۶ - تصویب آئین‌نامه داخلی شورای عالی و آئین‌نامه‌های مربوط به شوراهای منطقه‌ای آموزش و پرورش و شوراهای فرهنگی محلی و شوراهای مدارس.
- ۱۷ - بررسی و تصویب مقررات مربوط به انتخاب و اعزام محصلین به خارج از کشور به تناسب احتیاجات علمی و فنی تا پایان دوره متوسطه.

مکانیزم کار شورا و دبیرخانه آن

برابر بخشنامه‌ای که به کلیه دفاتر و ادارات کل آموزش و پرورش ابلاغ شده است، هر دفتر یا اداره کل، موظف است موضوعاتی که طرح و تصویب آن باید در شورای عالی آموزش و پرورش صورت گیرد، به وزیر آموزش و پرورش گزارش دهد. سپس دستور بررسی و طرح آن در شورا، توسط وزیر از طریق دبیرخانه داده می‌شود.

دبیرخانه شورا، دارای کمیسیونهای مختلفی است که موضوعات رسیده را ابتدا در این کمیسیونها مورد بررسی قرار داده و سپس برای بررسی و تصویب نهایی، در دستور شورا قرار می‌دهد. در صورتی که موضوعی در شورا تصویب شود، با امضای وزیر آموزش و پرورش دبیرکل شوری، از طریق دبیرخانه برای معاونان وزیر و مراجع ذیربط به‌منظور اجراء ابلاغ می‌شود.

دقت نظر در هر یک از وظایف ۱۷ گانه شوری، امنیت، گستردگی و حوزه مسئولیت این وری را در پیشبرد کمی و کیفی نظام آموزش و پرورش، به‌خوبی نشان می‌دهد. زیرا در این ظایف، اکثر عناصر متشکله یک نظام آموزشی، نظیر:

- اهداف آموزش و پرورش
 - سیاستها و خط‌مشی کلی آموزش و پرورش
 - ساختار آموزشی
 - برنامه‌های درسی
 - برنامه‌ریزی توسعه
 - کتابهای درسی و کمک آموزشی
 - تربیت و تامین معلم و سایر نیروی انسانی مورد نیاز
 - مقررات آموزشی، پرورشی، انضباطی و....
 - شوراهای مختلف و نظام مشورتی
 - وضع معیارها و ضوابط ارزشیابی از عناصر متعدد نظام.
- د توجه قرار گرفته است.

اظهار نظر دقیق و همه جانبه در مورد میزان تحقق هر یک از وظایف شوری و کاربرد ریات آن در وزارت آموزش و پرورش، پژوهش و ارزیابی جداگانه‌ای را می‌طلبد که بهتر ، با هدایت شوری، این مهم صورت گیرد.

در این قسمت سعی بر آن است تا با ذکر عوامل موثر در توفیق بیشتر شورای عالی شس و پرورش و بررسی مصوبات این شوری، به ارائه پیشنهاداتی پردازیم که دقت، سرعت

و کارآیی شوری را افزایش داده و مصوبات آن، زمینه را برای پیشبرد نظام آموزش و پرورش و کاهش تنگناهای آن فراهم سازد.

عوامل موثر در افزایش عملکرد شوری و توفیق در ایفای وظایف.

در توفیق و یا عدم توفیق کامل شوری، عوامل متعددی دخالت دارند که به چند مورد اشاره می‌شود.

۱ - حدود وظایف و اختیارات شوراهای دیگری که به موجب بوجود آمده‌اند و عملکرد هر یک از آنها.

هم اکنون برای سیاست‌گذاری و تصویب قوانین و مقررات آموزش و پرورش در ایران، کمیسیونها و شوراهای متعددی فعالیت دارند که اهم آنها عبارتند از:

- کمیسیون آموزش و پرورش مجلس شورای اسلامی

- کمیسیون فرهنگ و آموزش عالی

- شورای عالی انقلاب فرهنگی

- شورای عالی هماهنگی فنی و حرفه‌ای

- شورای عالی برنامه‌ریزی وزارت فرهنگ و آموزش عالی

- شورای سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

- شورای تغییر بنیادی نظام آموزش و پرورش

بررسی شرح وظایف و مصوبات هر یک از کمیسیونها و شوراهای مذکور، ارتباطی

اساسی و تنگاتنگ و گاه تداخل را با وظایف ۱ و ۲ و ۳ و ۴ و ۵ و ۶ و ۷ و ۸ و ۱۷ شورای عالی آموزش و پرورش به خوبی نشان می‌دهد.

۲ - حدود وظایف و اختیارات سازمان امور اداری و استخدامی کشور و سازمان

برنامه و بودجه در ارتباط با وظایف ۹ و ۱۱ و ۱۲ شورای عالی آموزش و پرورش.

۳ - حدود وظایف و اختیارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و سازمان صدا و

سیمای جمهوری اسلامی ایران، در ارتباط با ایفای وظیفه زیر:

«ارائه ضوابط لازم در مورد مطبوعات و رسانه‌های گروهی کشور از نظر تربیتی و

رعایت مصالح ملی و اسلامی و نظارت در اجرای این ضوابط با سازمانهای ذیربط».

۴ - توان سازمانهای ذیربط وزارت آموزش و پرورش و عملکرد آنها در جهت تهیه

و تدوین و ارائه طرحها، برنامه‌ها، کتابها و آئین‌نامه‌های مختلف و تسریع در ارسال به موقع آنها، برای تصویب در شوری.

۵ - کمیسیونهای وابسته به شوری و ترکیب هریک و میزان وقت گذاری برای بررسی موضوعات مربوط.

۶ - دبیرخانه شوری از نظر ارتباط موثر با سازمانهای ذیربط، سرعت عمل، نیروی انسانی کارآمد و ساختار مناسب.

۷ - میزان تشکیل جلسات شوری، مکانیزم طرح مطالب در شوری، وقت گذاری اعضا، نوع استفاده از اعضای غیر رسمی شوری، دیدگاههای صاحب نظران، کارشناسان و مجریان.

۸ - میزان استفاده از پژوهشها، بررسیها و ارزشیابیهای انجام شده در مورد مسایل آموزشی و پرورشی.

۹ - میزان ارتباط اعضا شوری، اعضای کمیسیونها با مسئولان و مجریان از طریق (دهگرددی، شهرگردی، استانگردی) و در واقع ایرانگردی.

۱۰ - ارزشیابی از مصوبات ابلاغ شده و آگاهی از میزان تاثیر مصوبات در پیشبرد نظام آموزش و پرورش و کاهش تنگناها.

۱۱ - معتقد بودن و باور داشتن دست اندرکاران آموزش و پرورش کشور به این مهم که تصمیم گیری برای میلیونها کودک و نوجوان امری است ظریف، دشوار و گسترده که نیروی انسانی کارآمد و مومن و مخلص و اعتبارات پژوهشی و مشورت و هماهنگی همه جانبه را می طلبد.

اهم مصوبات شورای عالی آموزش و پرورش

مطالعه و بررسی مصوبات شورای عالی آموزش و پرورش، نشانگر این واقعیت است که بیشترین مصوبات، مربوط به بررسی و تصویب اساسنامه های موسسات آموزشی، مقررات اجرایی و انضباطی مدارس، آئین نامه ها و مقررات مربوط به امتحانات، در اشکال داخلی و نهایی، جدول ساعات رسی دوره ها و رشته های مختلف تحصیلی بوده است.

مشکلات مبتلا به وزارت آموزش و پرورش، فعالیت و نوع تصمیم گیری در کمیسیونها و شوری را، تحت الشعاع قرار داده است. گرچه رسیدگی و اتخاذ در موارد فوق مربوط به وظایف ۳، ۶، ۷، ۸ شوری بود. و توجه به هریک کاملاً ضرورت داشته است ولی مکانیزم بررسی و تصویب این موارد و عواملی که بدانها اشاره شد، موجب شده است که در مصوبات شوری موارد مهمی نظیر:

- مشخص شدن خط مشی آموزشی وزارت آموزش و پرورش.

- تأیید انطباق کتابهای درسی با برنامه‌های مصوب شور
- تصویب ضوابط ارزشیابی نظام آموزشی وزارت آموزش و پرورش.
- بررسی و تصویب طرح‌های توسعه در مراحل و رشته‌های مختلف تحصیلی، بر اساس احتیاجات نیروی انسانی و با توجه به امکانات کشور.
- بررسی و تصویب طرح‌های لازم برای بسیج و مشارکت مردم در امر آموزش و پرورش.

— بررسی طرح‌ها و لوایح قانونی مربوط به آموزش و پرورش، قبل از طرح در مجلس شورای اسلامی. به گونه‌ای که دستگاه‌های ستادی و اجرایی را کاملاً راهگشا باشد کمتر دیده می‌شود.

تذکر این نکته ضرورت دارد که برابر مفاد لایحه قانونی، طرح‌های لازم مربوط به هریک از موارد فوق، باید از طریق دستگاه‌های ذیربط برای اظهار نظر و یا تصویب به شوری ارائه شود.

مصوبات شوری، حاکی از آن است که وظایفی نظیر، تصویب آئین نامه رسیدگی و ارزشیابی مدارک تحصیلی صادره از مدارس کشورهای خارجی تا پایان دوره متوسطه، تصویب آئین نامه داخلی شوری اظهار نظر در مورد شوراهای منطقه‌ای آموزش و پرورش و شوراهای فرهنگی محلی و شوراهای مدارس، در حد اختیار انجام گرفته است، و امور مربوط به ارزشیابی مدارک تحصیلی خارج، اساسنامه‌ها، آئین نامه‌های مختلف، در کمیسیونهای خاص، اساسنامه‌ها و آئین نامه‌ها، صورت گرفته و می‌گیرد.

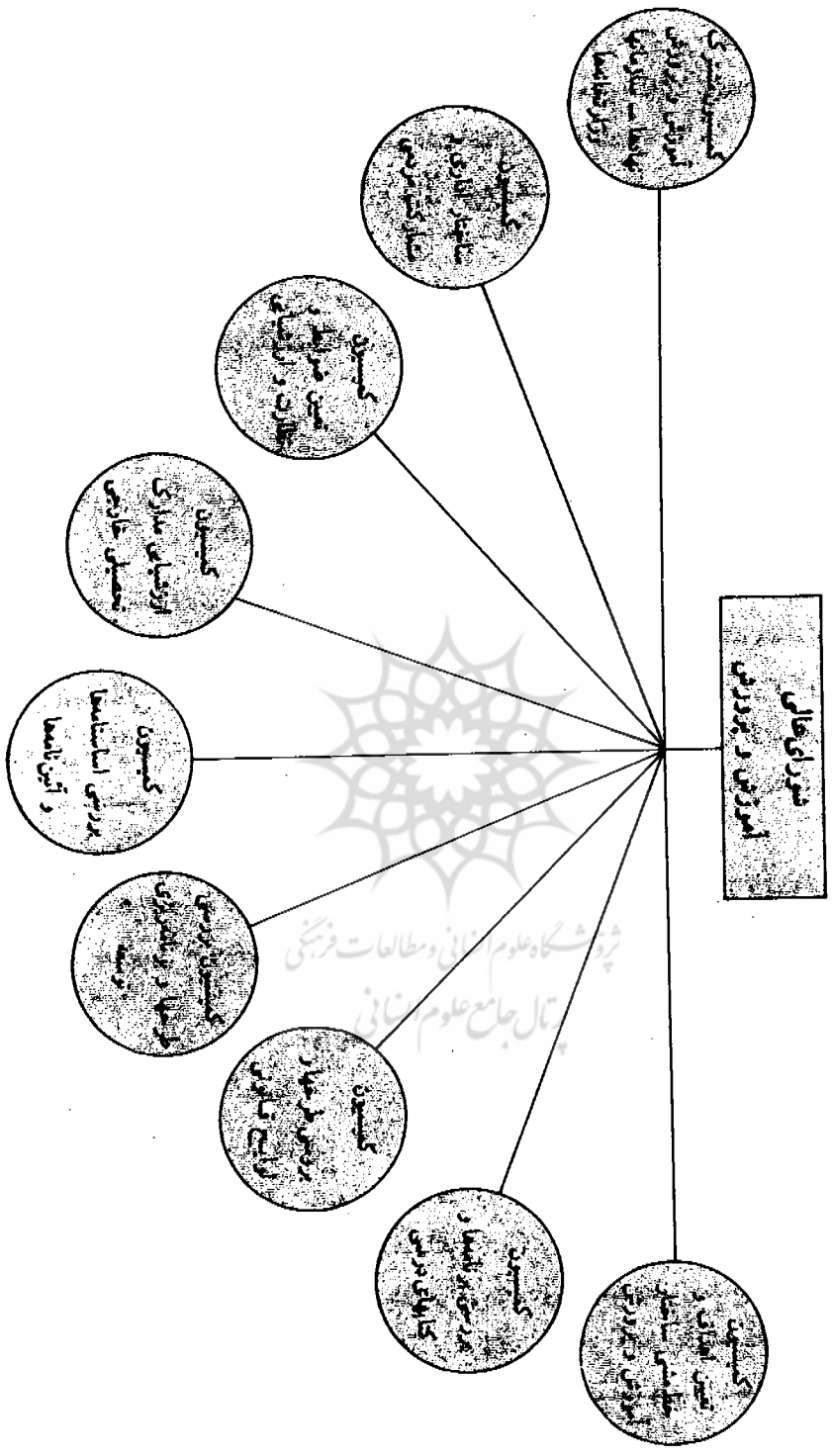
نظر به اهمیت و جایگاه شورادر پیش برد نظام آموزش و پرورش کشور و به منظور افزایش کارآیی و ثمربخشی بیشتر و توجه به همه وظایف و اختیارات محوله موارد زیر پیشنهاد می‌شود.

اهم پیشنهادات

۱ — ترکیب اعضاء شورا

ترکیب اعضاء شورا و سمت‌های هریک از اعضاء نشان می‌دهد که از یکسو امکان تخصیص وقت زیاد، به حضور در شورا و عنداللزوم در کمیسیونهای مربوط وجود ندارد. و از سوی دیگر وظایف گسترده شورا، وقت زیادی را می‌طلبد. و لذا باید قانون تشکیل شورای عالی آموزش و پرورش، مورد تجدیدنظر قرار گیرد. و شرایط را برای حضور نیمه‌وقت اکثریت اعضاء مساعد سازد و یا قسمت عمده‌ای از وظایف شورا، به کمیسیونهای وابسته به آن تفویض کند.

کمیسیونهای وابسته به شورای عالی آموزش و پرورش

۲ - برای هریک از وظایف شورا و یا وظایف نزدیک بهم، کمیسیون‌هایی به شرح زیر با شرکت اعضای غیررسمی، استادان، کارشناسان، مدیران، دبیران، آموزگاران تشکیل دهند و ریاست هر کمیسیون را به یکی از اعضای رسمی شورا واگذار کنند.

۳ - شورای عالی آموزش و پرورش، دارای دبیرخانه‌ای است که به موجب قانون شورا، در رأس آن دبیرکلی قرار دارد که همدیف معاون وزیر بوده و دبیری شورا را نیز بر عهده دارد. نقش دبیرخانه در دریافت اطلاعات و پیشنهادات واصله و آماده‌سازی قانون‌گزاران برای تصمیم‌گیری مناسب در شورا بسیار مهم است. لذا باید دبیرخانه از نظر کمیّت، صلاحیت و کیفیت اعضاء ثابت اداری متحول شود.

در این صورت طرحها، برنامه‌ها، آئین‌نامه‌های پیشنهادی وزارت آموزش و پرورش به سرعت و با دقت در کمیسیون‌های وابسته به شورا، مورد بررسی و کارشناسی مجدد قرار می‌گیرد و اعضای شورای عالی آموزش و پرورش، به موضوعاتی رأی خواهند داد که پشتوانه مطالعاتی و پژوهشی داشته و جوانب هر موضوع به خوبی مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد.

۴ - مطالعه، بررسی و تحلیل وظایف شورا، نشانگر این واقعیت است که بعضی از وظایف و اختیارات شورا، با وظایف شوراهای متعددی، نظیر شورای عالی انقلاب فرهنگی، شورای عالی آموزش فنی و حرفه‌ای، شورای عالی برنامه‌ریزی وزارت فرهنگ و آموزش عالی و سازمان امور اداری و استخدامی کشور نزدیک بوده و یا باهم تداخل دارد. این امر را در مورد طراحی نحوه تشکیل شورای تغییر بنیادی نظام آموزش و پرورش، مرجع تصویب مصوبات مربوط به طرح تغییر نظام و... به‌خوبی می‌بینیم.

این امر ایجاب می‌کند که این مهم مورد بررسی جدی قرار گرفته، هماهنگی لازم در حیطه وظایف و اختیارات شوراهایی که در زمینه آموزش و پرورش کشور، تصمیم‌گیری می‌کنند، برقرار شود.

۵ - به‌منظور انجام مطالعات گسترده و دسترسی اعضای شورا، کمیسیونها و دبیرخانه به اطلاعات مستند در زمینه آموزش و پرورش، نیاز به تأسیس مرکز یا بانک اطلاعات به‌خوبی احساس می‌شود. این مرکز می‌تواند به گونه‌ای تدارک یابد که دسترسی به اطلاعات متنوع و گسترده آموزش و پرورش ایران و جهان را، برای مسئولان و کارشناسان وزارت آموزش و پرورش و کمیسیون‌های شورا به خوبی ممکن سازد.

۶ - از آنجا که شورای عالی آموزش و پرورش یک مرجع مهم وضع مقررات است و به استناد ماده ۴ قانون شورا «هیچ‌یک از مقررات آموزشی و پرورشی کشور که با وظایف شورای عالی آموزش و پرورش مربوط است، قبل از تصویب در شورا رسمیت نخواهد داشت»، ایجاب می‌کند که کلیه مسئولان، کارشناسان، مدیران، دبیران و معلمان، با مفاد این قانون آشنا

شوند. و در جریان مصوبات شورا به خوبی قرار گیرند. لذا پیشنهاد می‌شود که در کلاسهای آموزش ضمن خدمت وزارت آموزش و پرورش، این آگاهی داده شود و دبیرخانه شورا، مصوبات جلسه‌های مختلف را در فصلنامه تعلیم و تربیت، رشد معلم و سایر نشریات وزارت آموزش و پرورش به تناسب اعلام کند و همه ساله مصوبات شورا را به صورت منظم منتشر کند.

۷ - اتخاذ تصمیم در مورد آموزش و پرورش کشوری که $1/648/000$ کیلومتر مربع وسعت و مناطق متعدد و متفاوت آب و هوایی، فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی، مذهبی و... دارد و در همه شهرها و اکثر روستاهای آن مدرسه دایر است؛ و هم‌اکنون حدود ۱۵ میلیون کودک و نوجوان مشتاق آموزش و جویای تحصیل هستند؛ و نیازهای فردی و اجتماعی متعدد دارند، ایجاب می‌کند که روستاگردی، شهرگردی، استان‌گردی، ایسرانگردی و در صورت امکان جهان‌گردی را برای همه کارشناسان و مدیران جده‌های مختلف آموزش و پرورش به ویژه اعضای شورای عالی آموزش و پرورش و کمیسیونهای وابسته به شورا، همواره مورد توجه قرار گیرد تا در ارتباط مستقیم و مستمر فرایند آموزش و پرورش قرار گیرند.

این امر موجب می‌شود تا به موارد قوت و ضعف نظام آموزش و پرورش بیشتر واقف شده، به سبب‌شناسی تنگناها و تجزیه و تحلیل موفقیتهای پرداخته و در طراحیها، برنامه‌ریزیها و تصمیم‌گیریها، از حاصل مشاهدات و بررسیها و داده‌ها، بیش از پیش استفاده شود.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع و مأخذ

- ۱- جوام محمدحسین، مدیریت آموزشی و شناخت سازمان و تشکیلات وزارت آموزش و پرورش ۱۳۶۴.
- ۲- رشد معلم، تشکیلات شورای عالی آموزش و پرورش، هوشنگ فتحی، شماره ۳، سال هفتم، سال تحصیلی ۶۸ - ۶۷.
- ۳- قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران ۱۳۵۸.
- ۴- صافی احمد، مدیریت در آموزش و پرورش، دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتابهای درسی ۱۳۶۹.
- ۵- صافی احمد، سازمان و اداره امور مؤسسات آموزشی ۱۳۵۵.
- ۶- فصلنامه تعلیم و تربیت، شماره‌های ۳ و ۴ زمستان ۱۳۶۶.
- ۷- مجموعه قوانین سال‌های ۱۳۵۸ تا ۱۳۶۵، روزنامه رسمی دادگستری جمهوری اسلامی ایران.
- ۸- مجله مدیریت دولتی، مرکز آموزش مدیریت دولتی شماره ۷ - ۱۳۶۸.
- ۹- مجیدی علی‌اصغر، سازمان و قوانین آموزش و پرورش ۱۳۵۳.
- ۱۰- نشریات دبیرخانه شورای عالی آموزش و پرورش و مصوبات این شورا سال‌های ۱۳۵۵، ۱۳۵۸ و ۱۳۵۹ تا ۱۳۶۹.